

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การออกแบบการวิจัย (Research Design)

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) รายบุคคลด้วยคำถามแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structure) กับกลุ่มผู้นำในการดำเนินโครงการ ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล/พัฒนาการ/เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ กลุ่มผู้นำชุมชนทั้งผู้นำชุมชนแบบทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ กลุ่มเกษตรกรในชุมชนซึ่งนำแนวพระราชดำริไปปฏิบัติ และกลุ่มสื่อมวลชนที่ทำข่าวประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง แล้ว นำมาวิเคราะห์หารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสื่อสารที่ใช้ในโครงการพัฒนาดังกล่าว โดยมีระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษาดังนี้

ขั้นตอนในการทำวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ เป็นต้น รวมถึงการศึกษาเอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการเกี่ยวกับทฤษฎีการสื่อสาร แนวคิดเรื่องการสื่อสารเพื่อการพัฒนา แนวคิดเรื่องการเผยแพร่นวัตกรรม แนวคิดการตลาดเพื่อสังคม และแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เป็นต้น ทั้งของไทยและของต่างประเทศ เพื่อนำมาสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษา และออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
2. ออกแบบแบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structure) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Survey)

3. เก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบตัวต่อตัว (Face-to-face Interview) กับ กลุ่มผู้นำในการดำเนิน โครงการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอ และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลว่า มีแนวทาง วิธีการ และกระบวนการในการสื่อสารในชุมชนอย่างไร และทำการเผยแพร่นวัตกรรมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร รวมทั้งการโน้มน้าวชักจูงให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการพัฒนา ข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการสื่อสาร และวิธีแก้ไข
4. ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบตัวต่อตัว กับ กลุ่มตัวอย่างผู้นำชุมชน ถึงบทบาทในด้านการสื่อสาร ว่าได้ทำการเผยแพร่ นวัตกรรมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร รวมทั้งการโน้มน้าวชักจูงให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการพัฒนา ข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการสื่อสาร และวิธีแก้ไข
5. ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบตัวต่อตัว กับ กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรและสมาชิกในชุมชน ถึงการมีส่วนร่วมในการสื่อสารในโครงการเศรษฐกิจพอเพียงด้านการพัฒนาอาชีพ ของกลุ่มเป้าหมาย เช่น วิธีการ สื่อ หรือช่องทางการแสวงหาข่าวสาร การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการสื่อสาร ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบตัวต่อตัว กับ เกษตรกร และสมาชิกในชุมชนที่ประกอบอาชีพอื่นๆ
6. ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบตัวต่อตัว กับกลุ่มตัวอย่างสื่อมวลชนที่ทำข่าว โครงการเศรษฐกิจพอเพียง ถึงบทบาทที่สื่อมวลชนมีต่อ โครงการพัฒนาชุมชน
7. ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์ (Edit) ประกอบกับเทปบันทึกการสัมภาษณ์
8. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยมีกรอบในการวิเคราะห์ตามที่ได้บททวนวรรณกรรมในบทที่ 2
9. จัดทำข้อสรุป อภิปรายผลการศึกษา และให้ข้อเสนอแนะ สำหรับการนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในโครงการพัฒนา หรือการเผยแพร่ นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ

1. แบบสัมภาษณ์ (Questionnaires) แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structure)
2. เครื่องบันทึกเทป
3. สมุดจดบันทึก

โดยมีรายละเอียดของแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

▪ แบบสัมภาษณ์สำหรับการเก็บข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลจาก กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 36 ราย จากศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในโครงการพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงด้านการพัฒนาอาชีพ ที่ดำเนินการอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดนครนายก ทั้งหมด 8 แห่ง ได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 4 กลุ่มดังนี้

- ผู้นำในการดำเนินโครงการ ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)/ เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ และ พัฒนาการ เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ และ พัฒนาการ	จำนวน	9	ราย
- ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำทางความคิดด้านการประกอบ อาชีพ	จำนวน	10	ราย
- เกษตรกรหรือสมาชิกในชุมชนที่ประกอบอาชีพอื่น ที่เข้าร่วมโครงการ เศรษฐกิจพอเพียง	จำนวน	13	ราย
- สื่อมวลชนที่ทำข่าวโครงการเศรษฐกิจพอเพียง	จำนวน	8	ราย
รวม		<u>40</u>	ราย

▪ โครงสร้างของแบบสัมภาษณ์

โครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก กับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม ได้สร้างจากกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย มีลักษณะเป็นคำถามชนิดปลายเปิด (Open-ended) เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายตอบได้อย่างละเอียด ซึ่งแบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม จะมีคำถามที่แตกต่างกันตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละกลุ่ม โดยได้แบ่งโครงสร้างแบบสัมภาษณ์สำหรับแต่ละกลุ่มเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1 ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ได้แก่ ความเป็นมาของโครงการ สภาพปัญหาภายในพื้นที่ การประกอบอาชีพของผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นต้น

2 ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการสื่อสารของชุมชน

ได้แก่ แหล่งที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ บทบาทของผู้ให้สัมภาษณ์ในการสื่อสารในโครงการ การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ ปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสาร และวิธีแก้ไขปัญหา เป็นต้น

โดยคำถามในแบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม ได้มีการปรับเปลี่ยนตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละกลุ่ม

■ การสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล มีแนวทางดังนี้

1. ทำการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน เป็นต้น รวมถึงการศึกษาเอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการเกี่ยวกับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เพื่อนำมาสร้างกรอบคำถามการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน
2. เรียงแนวคำถามจากคำถามทั่วไป เข้าสู่คำถามหลักที่ต้องการทราบ และในระหว่างการสัมภาษณ์ได้เพิ่มเติมคำถามเจาะลึกในบางเรื่องที่ต้องการรายละเอียดเพิ่มเติม

■ การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อถือได้ของแบบสัมภาษณ์

1. ก่อนนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้สัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างนั้น ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งได้รับแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแนวคำถาม ความครอบคลุมของประเด็นที่ต้องการจะศึกษา
2. ทำการทดสอบ (Pre-test) แบบสัมภาษณ์ด้านการสื่อความหมายของคำถาม โดยพิจารณาเรื่องการใช้ภาษาของแต่ละคำถามว่ามีความชัดเจน กระชับ และสื่อความหมายได้ถูกต้องหรือไม่ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าใจคำถามได้ทันที โดยทำการทดสอบก่อนนำไปใช้จริง กับตัวแทนของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 4 กลุ่ม กลุ่มละ 2 คน และนำผลที่ได้มาทำการปรับปรุงแก้ไข โครงสร้างของแบบสัมภาษณ์และข้อถาม ก่อนการนำไปใช้จริง เพื่อให้แบบสัมภาษณ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและสามารถใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. หลังจากที่ได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบ (Edit) ความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์ประกอบกับเทปที่ใช้ในการบันทึกการสัมภาษณ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

■ ประชากรที่ศึกษา

ประชากรที่ศึกษาคือ ประชาชนที่เข้าร่วม โครงการเศรษฐกิจพอเพียง

■ กลุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ได้ทำการเลือกจากศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในพื้นที่ดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดนครนายก เนื่องจากเป็นพื้นที่ศึกษาที่มีขนาดพอเหมาะ ไม่เล็กหรือใหญ่จนเกินไป และ ประสบความสำเร็จจากการดำเนินโครงการตามผลการสำรวจของสำนักงานเกษตรจังหวัดนครนายก

การแบ่งกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูล สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ กลุ่มผู้นำในการดำเนินโครงการ และกลุ่มผู้นำชุมชนคือ ผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารต่อไปยังกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเกษตรกรและชาวบ้านทั่วไปในชุมชนที่นำแนวพระราชดำริไปปฏิบัติ และกลุ่มสื่อมวลชนที่ทำข่าวโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

- กลุ่มผู้นำในการดำเนินโครงการ ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) / เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ และ พัฒนาการ	จำนวน	9	ราย
- ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำทางความคิดด้านการประกอบอาชีพ	จำนวน	10	ราย
- เกษตรกรหรือสมาชิกในชุมชนที่ประกอบอาชีพอื่น ที่เข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียง	จำนวน	13	ราย
- สื่อมวลชนที่ทำข่าวโครงการเศรษฐกิจพอเพียง	จำนวน	8	ราย
รวม		40	ราย

กรอบการวิเคราะห์ข้อมูล

กรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล นั้นใช้หลักทฤษฎีดังนี้

- 1 ทฤษฎีการสื่อสาร
 - บทบาทของสื่อมวลชน
 - หน้าที่ของสื่อมวลชน
- 2 แนวคิดทางการตลาดเพื่อสังคม (Social Marketing) ได้แก่
 - การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย
 - หลักส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix)
- 3 แนวคิดเรื่องการสื่อสารกับการแพร่กระจายของนวัตกรรม
- 4 แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีผู้ทำการสัมภาษณ์ แบบตัวต่อตัวด้วยคำถามที่เตรียมไว้แล้ว เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งมีโครงสร้าง ด้วยคำถามชนิด ปลายเปิด (Open-ended) ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น ซึ่งแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวได้ผ่านการทดสอบ (Pre-test) กับตัวแทนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม กลุ่มละ 2 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นก่อนที่จะนำไปใช้จริง

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ด้วยตนเอง โดยมีผู้ช่วยวิจัยร่วมเก็บข้อมูล ซึ่งได้รับการอบรมและแนะนำเพื่อให้ผู้ช่วยวิจัยเข้าใจแบบสัมภาษณ์ และสามารถใช่แบบสัมภาษณ์สัมภาษณ์ และแนะนำกลุ่มตัวอย่างได้อย่างถูกต้อง ทีมผู้วิจัยได้ทำการจดบันทึกคำตอบด้วยตนเอง ประกอบกับการใช้เทปบันทึกคำสัมภาษณ์ เพื่อช่วยในการบันทึกประเด็นสำคัญของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยได้นำมาทำการถอดเทป และสรุปภายหลัง เพื่อให้ได้รายละเอียดในประเด็นที่ชัดเจนและครบถ้วน

ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มีดังนี้

1. ขั้นการแนะนำตัว ผู้วิจัยได้แนะนำตัวอย่างเปิดเผย และได้แจ้งให้กลุ่มตัวอย่างทราบถึงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ และวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ก่อนการดำเนินการสัมภาษณ์
2. ขั้นสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ได้จัดทำไว้แล้ว ทำการจดบันทึกในสมุดบันทึก พร้อมทั้งมีการบันทึกเสียงด้วยเรื่องบันทึกเทปทุกครั้ง
3. ขั้นเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ถอดเทปบันทึกเสียงและทำการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
4. การวิเคราะห์ผลการสำรวจภาคสนาม นำผลการสัมภาษณ์ที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกับกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2

การเก็บรวบรวมข้อมูล ทีมวิจัยได้เดินทางไปยังจังหวัดนครนายกเพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามกับกลุ่มตัวอย่างผู้นำในการดำเนินโครงการ กลุ่มตัวอย่างผู้นำชุมชน และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรและสมาชิกในชุมชน โดยใช้เวลาดังแต่วันที่ 15 กันยายน 2549 ถึงวันที่ 18 กันยายน 2549 และได้เดินทางกลับเข้าไปในพื้นที่จังหวัดนครนายกเพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมอีกครั้ง ในวันที่ 7 ตุลาคม 2549 – 8 ตุลาคม 2549 และดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มสื่อมวลชนที่ทำข่าวเกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในช่วงตั้งแต่วันที่ 4 ธันวาคม 2549 - 14 ธันวาคม 2549

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม และการค้นคว้าเอกสาร ตำราทางวิชาการต่างๆ ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ โดยใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีของบทที่ 2 เป็นหลัก นำมาวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา

การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลทั้งข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม และการค้นคว้าเอกสาร ตำรา ทางวิชาการต่างๆ ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ ที่ทำการเก็บรวบรวมจากการ สัมภาษณ์เชิงลึกนำมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ นำเสนอในรูปคำอธิบาย ด้วยวิธีวิจัยเชิง พรรณนา (Descriptive Research) พร้อมให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไป ประยุกต์ใช้